

بررسی جایگاه کتاب و کتابخانه در توسعه فرهنگی کشور

سیده زهرا ملکی ضیابری^{۱*}، روزبه خلیلی باهر^۲

۱- کارشناس ارشد علوم کتابداری و اطلاع رسانی

کارمند دانشگاه گیلان

maleki2658@yahoo.com *

۲- کارشناس ارشد مدیریت MBA

مدرس دانشگاه پیام نور

ro_khalili@yahoo.com

چکیده

کتابخوانی و مطالعه، یکی از شاخص‌های مهم در توسعه فرهنگی هر کشور محسوب می‌شود. همه ما واقفیم که کتاب‌ها حافظ علوم بشری، وسیله انتقال دانش به دیگران و روشنگر زمان‌ها و نسل‌ها هستند. کتاب، این منبع اطلاعاتی مفید و ارزشمند، سبب احیای تاریخ و فرهنگ ملت‌ها و اقوام مختلف است. دین مقدس اسلام نیز برای کتاب، کتابخوانی و کسب علم و دانش ارزش بسیار زیادی قائل شده و امامان و بزرگان دین ما همواره به مطالعه و علم‌آموزی توصیه فراوان نموده‌اند. با این وجود، متأسفانه آمار و ارقام از پایین بودن سرانه مطالعه در کشور ما حکایت دارد؛ موضوعی که مسئولین امر را آگاه می‌سازد تا چاره‌ای بیاندیشند و نسبت به ارائه راهکارهای نهادینه‌سازی فرهنگ کتابخوانی، ترغیب افراد به مطالعه و اهمیت دادن به کتاب اقدام کرده و موانع و مشکلات موجود را شناسایی و برطرف نمایند. با توجه به اهمیت موضوع، در این مقاله به بررسی نقش کتابخانه‌ها در توسعه فرهنگی کشور، نقش مطالعه در حفظ فرهنگ، دلایل عدم مطالعه و راهکارهای ترویج فرهنگ کتابخوانی می‌پردازیم.

واژگان کلیدی: کتاب، کتابخانه، توسعه فرهنگی، مطالعه.

هشتمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت

وزارت آموزش و پرورش
اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان
مدیریت آموزش و پرورش شهرستان میناب
دانشگاه هرمزگان

اسفندماه ۱۴۰۰ - بندرعباس

۱- مقدمه

در حفظ و صیانت فرهنگ ملی و توسعه فرهنگی، وسایل ارتباط جمعی نقشی بسیار مهم و ارزنده دارند و نقش کتاب از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ اگرچه از نظر وسعت به نقشی که تلویزیون دارد نمی‌رسد، اما تأثیر تلویزیون نسبت به کتاب، سطحی و ناقص است و بیشتر می‌تواند فرهنگ توده را بیافریند. در حالی که کتاب عصاره اندیشه ناب انسان‌ها و نتیجه پژوهش و تفکر خاصی است که از چندین صافی گذشته است. کتاب، سازنده و توسعه دهنده فرهنگ نخبگان است و از این رو نقشی اساسی و چشمگیر در پویایی فرهنگی و جاودان شدن اندیشه‌ها دارد. تاریخ نیز بر این ادعا صحنه گذاشته است. ادیبانی که تا به امروز دوام آورده‌اند صاحب کتاب بوده‌اند. جامعه‌ای که به کتاب اهمیت و اعتبار می‌دهد و در نشر و توزیع آن برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری می‌کند، جامعه‌ای است که به تفکر، پژوهش و تحقیق بها می‌دهد و فرهنگی پویا و زنده دارد. برعکس آن، جامعه‌ای که نقش و اهمیت کتاب را نادیده بگیرد، بدل به جامعه‌ای ایستا و بی‌تحرك خواهد شد و در نتیجه از پژوهش و تحقیق و تفکر هم در آن اثر چندانی به چشم نمی‌خورد (مرادی، ۱۳۶۹).

از دیر زمان اهمیت مطالعه و کتاب‌خوانی نزد اهل علم و ادب شناخته شده و درباره آن سخن‌ها رفته است. پارادایم کتاب‌خوانی حتی در روزگار پیشرفت‌های چشمگیر بشر در عرصه‌های دانش، تمدن و فرهنگ، نه تنها اهمیت خود را از دست نداده، بلکه جنبه‌های گسترده‌تر، تازه‌تر و جلوه‌های پایدارتر یافته است. بی‌گمان، کسانی که در وادی پیشرفت‌های گوناگون، گام‌های بلند برداشته‌اند، هرگز با کتاب و کتاب‌خوانی بیگانه نبوده‌اند، بلکه مطالعه را عنصری اصلی و ضروری دانسته‌اند (زارعی، ۱۳۹۲). چرا که کتاب از عناصر مهم فرهنگی و ابزاری مناسب برای تغییر دادن فرهنگ است و عناصر جدید فرهنگی را به افراد جامعه منتقل می‌کند و ضمن حفاظت از فرهنگ متعالی، آن را بدون تغییر و تحریفی در اختیار آیندگان قرار می‌دهد. بدین ترتیب روشن است که فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی نه تنها از مؤلفه‌ها و ارکان اصلی فرهنگ به شمار می‌آید، بلکه خود نیز سبب تکامل و توسعه فرهنگی می‌شود (یعقوبی راد، کاوسی و رشیدپور، ۱۳۹۴).

۲- نقش کتابخانه در توسعه فرهنگی

مقوله‌هایی که در بخش فرهنگ برنامه‌های توسعه همواره به آن پرداخته شده است، مقوله کتاب و کتابخانه است. گردآوری، ذخیره و اشاعه اطلاعات، در کتابخانه‌ها انجام می‌شود. هر کتابخانه با توجه به وظایف و اهداف تعریف شده، سعی در برآوردن نیازهای اطلاعاتی مخاطبان خود دارد. تجربه جهانی نشان می‌دهد که رشد و توسعه تمدن‌ها، ریشه در رشد فکری و فرهنگی هر جامعه دارد و بدون رشد فرهنگ کتابخوانی در جوامع، نمی‌توان به رشد هیچ تمدنی دل خوش کرد. باید تأکید کرد علی‌رغم رشد رسانه‌های گوناگون جمعی، تا کنون هیچ رسانه‌ای نتوانسته است نقشی را که کتاب در رشد تمدن‌ها داشته است، ایفا نماید (واحد تألیف اداره پژوهش، ۱۳۹۲).

بدون شک مهم‌ترین نهادی که در هر کشور موظف است به نیازهای فرهنگی و اطلاعاتی همه اقشار جامعه بدون در نظر گرفتن سن، جنس، مذهب، شغل، میزان تحصیلات، و دیگر خصوصیات و توانایی‌های فردی پاسخ دهد، کتابخانه است. حضور کتابخانه در جامعه یک مرجع فرهنگی برای انسان‌ها تلقی می‌شود. نقش این مرجع فرهنگی این است که با قرار دادن افکار، عقاید و حاصل اندیشه‌های خلاق در کنار یکدیگر، وسیله‌ای برای ایجاد علاقه به مطالعه و تحقیق برای افراد جامعه پدید آورد. نقش کتابخانه‌ها را به عنوان یک نهاد فرهنگی در توسعه این بخش نمی‌توان نادیده گرفت. کتابخانه دروازه‌ای است به سوی دانش که شرایط اساسی را برای یادگیری مداوم، تصمیم‌گیری مستقل و توسعه فرهنگی افراد و گروه‌های اجتماعی فراهم می‌آورد. علاوه بر این، منابع موجود در کتابخانه باید انعکاس دهنده گونه‌های مختلف فرهنگ‌های ارائه شده در جامعه باشد و باید مواد خواندنی را به همان زبان‌هایی ارائه کند که در جوامع محلی به آنها تکلم می‌شود. از دیگر مقوله‌های مرتبط با فرهنگ هر جامعه آثار مکتوب به جا مانده از ادبیات و به عبارت دیگر فرهنگ مکتوب آن کشور است. در واقع ادبیات هر کشور یکی از ارزشمندترین میراث‌های فرهنگی آن کشور محسوب می‌شود که ترویج و اشاعه آن می‌تواند نقش مؤثرتری در ترویج فرهنگ

هشتمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت

وزارت آموزش و پرورش
اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان
مديريت آموزش و پرورش شهرستان ميناب دانشگاه هرمزگان

اسفندماه ۱۴۰۰ - بندرعباس

کتابخوانی آن جامعه داشته باشد. این آثار و آثار دیگر در موضوعات مختلف در کتابخانه‌ها سازماندهی، حفظ و اشاعه می‌شوند (باباشمس، صالحی امیری و عزیزآبادی فراهانی، ۱۳۹۶).

۳- نقش مطالعه در حفظ فرهنگ

رشد کتابخوانی شرط نخست توسعه فرهنگی و اقتصادی است. هیچ ملتی بدون توجه به امر کتاب و کتابخوانی به شاخص‌های توسعه دست نیافته است. توسعه بدون بستر فرهنگی در هیچ جای دنیا به نتیجه‌ای مطلوب منتهی نشده است. اهمیت نقش کتاب در توسعه فرهنگی تا بدان جاست که امروزه میزان زمانی را که هر ملتی به خواندن کتاب اختصاص می‌دهد با میزان توسعه آن کشور مقایسه می‌کنند. دستیابی به اهداف توسعه اجتماعی و فرهنگی ممکن نیست مگر به تحقق لوازم آن و کتاب و کتابخوانی یکی از مهم‌ترین لوازم هر توسعه پایداری است (عزیزی، ۱۳۹۲).

به گفته اکثر جامعه‌شناسان، اقوام و مللی که با مطالعه مأنوس بوده و کتاب و کتابخوانی در میانشان رواج بیشتری داشته است، توانسته‌اند فرهنگی ماندگارتر و پویاتر از خود به جای بگذارند و میراث فرهنگی و گنجینه‌های معارف و دستاوردهای عالمان و فرهیختگان خود را به نسل‌های دیگر منتقل کنند. در این راستا برنامه‌ریزی صحیح فرهنگی علاوه بر حفظ هویت عقیدتی و قومی عاملی است که منجر به ایستادگی در مقابل هجوم فرهنگ بی‌فرهنگی بیگانه می‌شود و به حفظ فرهنگ خودی می‌انجامد. حل این معادله بسیار ساده است که آیا تأثیرپذیری یک ملت بی‌اطلاع و بی‌سواد، از فرهنگ بیگانه محتمل‌تر و پرهزینه‌تر است یا ملت و فرهنگی که اهل مطالعه و تحقیق و پژوهش است؟ بی‌تردید جامعه‌ای که در آن فضای مطالعه، پژوهش و تحقیق، به لحاظ سخت افزاری و نرم افزاری، به شکل مطلوب و بدون قید و بندهای دست و پاگیر فراهم باشد کمتر از فرهنگ و القانات بیگانه تأثیر می‌پذیرد تا جامعه‌ای که از فرهنگ مطالعه و تحقیق دور است. در تمامی زمینه‌های فرهنگی این‌گونه است که وقتی دولت‌ها و متولیان فرهنگ عمومی، حداقل‌ها را برای جامعه در این حوزه فراهم کردند دیگر جامعه به ویژه قشر حساس و پرنرژی و پرسرنگر جوان که کنجکاو و به دنبال دانستن بیشتر است، برای رفع نیاز طبیعی و فطری خود، چشم و تمایلات فکری‌اش، به طور مطلق و یک‌جانبه به بیرون از مرزها و بهره‌مندی صرف از محصولات و تولیدات فرهنگی بیگانه نخواهد بود و در آنجایی هم که در برخی زمینه‌ها نیاز به تبادل فرهنگی پیدا شد، اولویت بر حفظ و ارتقاء فرهنگ بومی و تبادل فرهنگی خواهد بود و نه مصرف‌کننده صرف تولیدات دیگران بودن. طی این مسیر بسیار حساس و ظریف، تنها با انعطاف و تدبیر و مدیریت و فراهم کردن زمینه لازم برای تالیف، انتشار کتاب و کتابخوانی، ممکن خواهد شد (پایگاه خبری و اطلاع‌رسانی معاونت فرهنگی و دانشجویی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، ۱۳۹۵).

۴- دلایل عدم مطالعه

گرفتاری‌های روزمره مردم، ماشینی شدن زندگی و اسیر بودن انسان‌ها در چنگال ماشین‌ها، توجه بیش از اندازه به امکانات صوتی و تصویری به جای آثار مکتوب، گرانی کتاب، متنوع نبودن آثار، تعداد نسخ کم مطبوعات، نبودن برنامه‌های تبلیغاتی پیرامون کتاب، معرفی نشدن کتاب‌های جدید، ترجمه‌های نامناسب کتاب‌های خارجی، بی‌حوصلگی نسبت به مطالعه، نبود کتابخانه در منزل، شرایط نامساعد آموزشی و پرورشی، وضعیت خاص رسانه‌ها و مطبوعات و به طور کلی وجود مشکلات اقتصادی و فعال نبودن در زمینه تحقیقات، موانعی هستند که باعث فاصله بین کتاب و کتابخوانی می‌شود.

پژوهشگران می‌گویند فضای مجازی، ماهواره، رایانه و... در حال حاضر جایگاه ویژه‌ای را در روند آموزشی و یادگیری به خود اختصاص داده و نقش گسترده‌ای در توسعه ساختاری و اجتماعی در میان جوامع بشری و همچنین انتقال پیام فرهنگ و جلوه‌های غنی در ابعاد مثبت یا منفی پیدا کرده‌اند و تا حد زیادی رسانه‌های نوشتاری نظیر کتاب، مجلات و غیره را تحت الشعاع قرار داده و به ظاهر توجه همگان را به خود جلب نموده‌اند؛ لکن با قدری تعمق خواهیم دانست که رسانه‌های مکتوب و در صدر آن‌ها کتاب به لحاظ دارا بودن ویژگی‌های خاص، همچنان با صلابت و استوار نقش تاریخی خود را در انتقال دانش، فرهنگ و هنر از نسلی به نسل دیگر حفظ کرده است. بنابراین باید دنبال روش‌های ترویج و اشاعه فرهنگ مطالعه بین

هشتمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت

وزارت آموزش و پرورش
اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان
مدرسه آموزش و پرورش شهرستان میناب دانشگاه هرمزگان

اسفندماه ۱۴۰۰ - بندرعباس

آحاد جامعه بگردیم و روش‌های نوینی را که با خصوصیات نسل کنونی و مقتضیات زمانی ما مطابقت داشته باشد، مورد شناسایی قرار دهیم (همائی و اشرفی ریزی، ۱۳۹۲).

۵- کتاب‌های نامناسب برای مطالعه کودکان

کتاب‌های نامناسب را می‌توان کتاب‌هایی دانست که انتظارات خواننده از خود و تا حدودی از دیگران را محدود می‌سازند. کتاب‌های نامناسب، حس استقلال طلبی و خودیابی کودک را نادیده می‌انگارند و یا تحقیر می‌کنند. همچنین کتاب‌هایی که به تقابل جنسی میان دختران و پسران دامن می‌زنند، از آنجا که ممکن است به ایجاد ذهنیت منفی در دختران و پسران نسبت به هم منجر شود، مناسب نیستند.

نکته دیگری که باید به آن اشاره کرد این است اگر قهرمان داستان شخصیتی بسیار ایده‌آل داشته باشد، خواننده پسر یا دختر حساس، غیر پرخاشگر و درونگرا، در مواجهه با او احساس بی‌کفایتی خواهد نمود. دسته‌ای دیگر از کتاب‌های نامناسب آنهایی هستند که با دیدگاهی منفی، طبقات اجتماعی، مذهبی و یا اقتصادی را به تصویر می‌کشند. این گونه کتاب‌ها، صرف نظر از جنبه‌های مثبتی از قبیل ایجاد فرصت برای آشنایی با عقاید و تجارب جدید، تنها به جنبه‌های منفی این تمایزهای طبقاتی می‌پردازند. نگرش‌های مؤلف درباره این طبقات می‌تواند بر خواننده کم سن و سال اثری عمیق برجای گذارد و پیش‌داوری‌های مثبت یا منفی را در ذهن او ایجاد نماید. کتاب‌هایی که مجموعه لطیفه‌های دور از ادب را گردآوری می‌کنند نیز گروهی دیگر از کتاب‌های نامناسب به شمار می‌آیند. شاید بتوان کتاب‌های فکاهی مصور را، نه تنها مهمل، بلکه در برخی موارد به علت محتوای بسیار ضعیف و مبتذل آنها در زمره کتاب‌های نامناسب به حساب آورد.

والدین، معلمان و کتابداران با عرضه مواد خواندنی گوناگون با کیفیت‌های متنوع در حقیقت به ایجاد خوانندگان جوان نکته-سنج و مطلع کمک می‌کنند؛ خوانندگانی که برای ارزیابی و پرسشگری مجهز و تشویق شده‌اند. اعتماد به کودکان به منظور رشد قدرت قضاوت و انتخاب در آنها به سادگی امکان‌پذیر است؛ بیشتر کودکان قدرت تمایز بین خوب و بد را دارند. آن دسته از افرادی که بیش از حد از کودکان حمایت می‌کنند و نیز آنان که از توجه کافی به کودکان غفلت می‌ورزند، هر دو به کودک آسیب می‌رسانند. حمایت بیش از حد از کودکان، واقعیت دنیای پیرامونی را به گونه‌ای نادرست به آنان نشان می‌دهد. در این حالت، شناختی که کودک از دنیای واقعی دارد، شناختی است که در آن واقعیات ناملاپم زندگی و روابط بین انسان‌ها نادیده انگاشته شده است. کتاب‌ها و سایر موادی که جهانی دور از حقیقت را برای کودک به تصویر می‌کشند، برای کودکان مضرند و کودکان به این گونه کتاب‌ها نیازی ندارند (یغمایی و خندان، ۱۳۸۳).

بنابر آنچه گفته شد، در ارزیابی کتاب‌های کودکان باید جنبه‌ها و معیارهای مختلفی را مد نظر قرار داد که فهرست وار به برخی از آنها اشاره می‌شود:

- مفاهیم و افکار ارائه شده در کتاب، ارزشمند باشند.
- محتوای کتاب با تجربه‌ها، نیازها، علایق و توانایی‌های کودکان و نوجوانان متناسب باشد.
- درباره موضوع مورد بحث با پیش‌داوری و تعصب، قضاوت نشده باشد.
- مفهوم ارائه شده قابل تعمیم و متناسب با نیازهای اکثریت جامعه باشد.
- حس کنجکاوی خواننده و علاقه او را به مطالعه بیشتر برانگیزد.
- از هر نوع نصیحت مستقیم به دور باشد.
- آسان پسندی را ترویج نکند و مانع تفکر مستقیم خواننده نشود.
- استعداد و مهارت خوانندگان را در استفاده از کلام برای بیان مقصود پرورش دهد.
- سادگی زبان و شیوه نگارش قابلیت خوانندگان را دست کم نگیرد.
- تصاویر کتاب با متن پیوندی منطقی داشته باشد.

هشتمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت

وزارت آموزش و پرورش
اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان
مدیریت آموزش و پرورش شهرستان میناب دانشگاه هرمزگان

اسفندماه ۱۴۰۰ - بندرعباس

- تصاویر، به درک آسانتر و بهتر نوشته کمک کند.
- نوع کاغذ، جلد و صحافی امکان استفاده ممتد از کتاب را بدهد.
- ساخت و پرداخت مطلب به گونه‌ای باشد که بتواند خواننده را به نتیجه لازم برساند؛ به نحوی که هیچ نیازی به نتیجه-گیری مستقیم و پند و شعار نباشد (حجازی، ۱۳۷۹).

۶- راهکارهای ترویج فرهنگ مطالعه و کتابخوانی

در این بخش از مقاله، جهت نهادینه شدن فرهنگ عادت به مطالعه و علاقمند شدن به کتاب و کتابخوانی راهکارهایی پیشنهاد می‌گردد:

- ۱- انتخاب کتاب در زمینه‌ای که به آن علاقمند هستید: اگر شما به رشته یا زمینه خاصی علاقمندید و از آن لذت می‌برید به دنبال انتخاب کتاب‌هایی باشید که در زمینه آن رشته‌ها هستند. با این کار عادت به مطالعه در شما کم کم نهادینه می‌شود و پس از مدتی از هر کتابی در هر زمینه‌ای و با هر محتوایی لذت می‌برید.
- ۲- از اعضای خانواده و دوستانتان کمک بگیرید؛ از پدر، مادر، دوست، هم‌کلاسی، همسر، کسانی که به آنها علاقمند هستید یا خصوصیات مشترکی با آنها دارید بخواهید تا کتاب‌هایی را که خوانده‌اند و از آن لذت برده‌اند به شما معرفی کنند. با این کار شما نیز شاید از کتابی که آنها خوانده‌اند لذت ببرید و همین امر کمک می‌کند تا به مطالعه علاقمند شوید.
- ۳- از متخصصان بخواهید: کتابخانه مکان خوبی است که شما بتوانید کتاب‌هایی را که دوست دارید پیدا کنید و مجبور نیستید تا خودتان درباره آن تحقیق کنید. درباره علایقتان با کتابداران صحبت کنید تا آنها در این زمینه شما را یاری کنند.
- ۴- به مطالعه تنها به عنوان سرگرمی نگاه نکنید: همه افراد به مطالعه به عنوان نوعی سرگرمی نگاه می‌کنند و فکر می‌کنند اگر آن را انجام ندهند کار اشتباهی مرتکب نشده‌اند. اما اگر به مطالعه به عنوان یکی از نیازهای ضروری زندگی نگاه کنیم یاد می‌گیریم تا مانند غذا خوردن آن را هرگز فراموش نکنیم (رضایی، ۱۳۹۰).
- ۵- برای بالابردن فرهنگ کتابخوانی در جامعه، باید سرمایه‌گذاری را از دوران کودکی آغاز کنیم و آن هم با برنامه‌ریزی حساب شده، دقیق و کارشناسانه، به طوری که کتابخوانی برای کودکان ما به امری لذت بخش و خاطره‌انگیز تبدیل شود، نه به ریاضتی تحمل‌ناپذیر و شکنجه‌آور. اگر از منزل نخست به سلامت عبور کنیم، رسیدن به سرمنزله مقصود که «مطالعه هدفمند و عالمانه» است، کار سختی نیست.
- ۶- برای ایجاد عادت مطالعه، ابتدا نباید به خودتان زیاد سخت بگیرید. برای شروع به مطالعه سعی کنید خودتان را با هر شرایطی انطباق دهید. شما می‌توانید در اوقات بیکاری، در هر شرایطی که قرار دارید، تصمیم به مطالعه و خواندن کتاب بگیرید: در ایستگاه مترو، در اتوبوس، در ترافیک، در پارک، در آشپزخانه و ... البته خیلی خوب است که ما اتاق مطالعه داشته باشیم و در اوقات به خصوصی که ذهن آمادگی بیشتری برای فراگیری دارد به مطالعه بپردازیم. ولی با توجه به مشغله‌های زندگی و قابل پیش‌بینی نبودن شرایط، نباید برای مطالعه خود را وابسته به شرایط خاصی کرد. استفاده از کتاب‌های صوتی برای کسانی که هنوز به مطالعه به صورت حرفه‌ای عادت نکرده‌اند، راهکار خوبی برای نهادینه شدن فرهنگ مطالعه و استفاده بهینه از وقت است.
- ۷- وقتی مطالعه در ما تا حدودی تبدیل به یک عادت شد، آن وقت می‌توانیم برای مطالعه برنامه‌ریزی کنیم و به صورت هدفمند پیش برویم. بدیهی است که هدف ما از مطالعه این نیست که خودمان را تبدیل به انبار معلومات و محفوظات پراکنده کنیم و «از هر دری سخنی بخوانیم»، بلکه هدف ما این است که مطالعه به تکامل شخصیت علمی و معنوی ما کمک کند و راه را برای دستیابی ما به یک جهان‌بینی علمی-البنه در حوزه تخصصی خودمان- هموار نماید. برای تحقق

هشتمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت

وزارت آموزش و پرورش
اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان
مدرسه آموزش و پرورش شهرستان میناب دانشگاه هرمزگان

اسفندماه ۱۴۰۰ - بندرعباس

این هدف، داشتن یک «سیر مطالعاتی» ضروری است. بنابراین ما قبل از مطالعه باید بدانیم که به دنبال دانستن چه چیزی هستیم و روح ما تشنه دانستن چه معلوماتی است (خبرگزاری دانشجویان ایران: ایسنا، ۱۳۹۹).
۸- یکی از اقدامات بسیار مهم و ارزشمند فرهنگی که در دو سال اخیر انجام شده، برگزاری نمایشگاه مجازی کتاب تهران است. با توجه به شرایط اخیر دنیا و شیوع و گسترش بیماری کرونا که امکان برپایی نمایشگاه حضوری فراهم نبوده، "خانه کتاب و ادبیات ایران" با همکاری معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، اولین دوره نمایشگاه مجازی کتاب را در بهمن سال ۱۳۹۹ و دومین دوره آن در بهمن سال جاری برگزار نمود. بدون شک، برپایی چنین نمایشگاهی توانسته به گسترش فرهنگ مطالعه و کتابخوانی یاری رساند؛ چرا که در این نمایشگاه، افراد از نقاط دور و نزدیک، استان‌های کمتر توسعه یافته و روستاهای مختلف تنها با دسترسی به اینترنت و با مراجعه به سایت نمایشگاه کتاب توانستند منابع اطلاعاتی و کتب مورد نیازشان را در میان انبوهی از کتاب‌ها و از ناشران مختلف ملی و بین‌المللی انتخاب کرده و با تخفیف ۲۰ درصدی، سفارش داده و بدون پرداخت هزینه پستی کتاب را دم در منازل خود تحویل گیرند.

۷- فواید مطالعه و کتابخوانی

در انتهای مقاله، فهرست‌وار به بیان مهم‌ترین فواید و اثرات مثبت مطالعه می‌پردازیم:

- ۱- مطالعه استرس را کم می‌کند.
- ۲- مطالعه بی‌خوابی را درمان می‌کند.
- ۳- مطالعه از ما انسانی لطیف و مهربان می‌سازد.
- ۴- مطالعه کارکرد مغز را تقویت می‌کند.
- ۵- مطالعه افسردگی را از بین می‌برد.
- ۶- مطالعه به هدفمندی و غلبه بر مشکلات کمک می‌کند.
- ۷- مطالعه انسان را اجتماعی می‌کند.
- ۸- مطالعه توانایی‌های حافظه و تفکر را تقویت می‌کند.
- ۹- مطالعه دایره لغات را بالا می‌برد.
- ۱۰- مطالعه مهارت‌های نوشتن را تقویت می‌کند.
- ۱۱- کتاب خوان‌ها از سلامت جسمی بیشتری برخوردارند.
- ۱۲- مطالعه به شما کمک می‌کند روشن فکر و دوستانه‌تر باشید.
- ۱۳- مطالعه بر توانایی‌های شنیداری تأثیرات مثبت دارد.
- ۱۴- مطالعه خلاقیت را تقویت می‌کند.
- ۱۵- مطالعه از بیماری آلزایمر زودرس جلوگیری می‌کند.
- ۱۶- خواندن کتاب با صدای بلند روابط شما با کودکان را تقویت می‌کند.
- ۱۷- مطالعه کمک می‌کند که با مشکلات مالی مقابله کنید.
- ۱۸- مطالعه به یادگیری بیشتر کودکان در مدرسه کمک می‌کند.
- ۱۹- مطالعه از شما یک سخنور خوب می‌سازد.
- ۲۰- مطالعه به ما در ساختن دنیایی بهتر کمک می‌کند (سایت تحلیلی خبری عصر ایران، ۱۳۹۵).

هشتمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت

وزارت آموزش و پرورش
اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان
مدیریت آموزش و پرورش شهرستان میناب دانشگاه هرمزگان

اسفندماه ۱۴۰۰ - بندرعباس

۸- نتیجه‌گیری

سرانه مطالعه در کشورها به رشد فرهنگی آنها و به طور گسترده‌تر به توسعه انسانی در هر کشور مربوط می‌شود. به این معنا که هر چه سرانه مطالعه بالاتر باشد - به شرط وجود دیگر عناصر - آن کشور از رشد فرهنگی بالاتری برخوردار است و برعکس، یعنی هر چه از رشد فرهنگی بالاتری برخوردار باشد سرانه مطالعه بالاتر خواهد بود. جامعه جهانی هر روز در پرتو تحولات جدید، تکنولوژی‌های مدرن و روزآمدی را به جامعه ارائه می‌دهد. در این میان اگر کسی از دانش و فن و تکنیک روز عقب بماند هیچ فرصت جبرانی برای سال‌های از دست رفته ندارد و در نتیجه در بسیاری از مسائل همگام و هماهنگ با دیگر افراد جامعه نخواهد بود. بسیاری از افراد جامعه با آن دقت و وضوح لازم این عوامل را متوجه نشده‌اند. اگر بخواهیم جامعه‌ای پیشرو داشته باشیم و هر روز فاصله ما از نظر تمدن و تکنولوژی با جوامع پیشرفته بیشتر نشود، همچنین اگر بخواهیم از نظر فرهنگی جامعه‌ای بهنجار داشته باشیم، یعنی جامعه‌ای که بتواند از یک تاریخ و فرهنگ غنی و عظیم حمایت کند و حامی و نماینده آن در بین کشورهای دیگر باشد، باید برای اهمیت و ارزش دادن افراد به مطالعه عمیقاً در اندیشه بود و به شکل وسیعی برنامه‌ریزی کرد، زیرا ما چه بخواهیم چه نخواهیم تکنیک، دانش و فناوری روز به ما دیکته خواهد شد. پس جامعه باید وسایل ارتقاء و زمینه‌های ایجاد آن را فراهم کند (مشرق نیوز، ۱۳۹۳).

حسن ختام این مقاله را اختصاص می‌دهیم به بیانات گهربار رهبر معظم انقلاب حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص جایگاه کتاب و کتابخوانی در کشور؛ ایشان می‌فرمایند: «من هر زمانی که به یاد کتاب و وضع کتاب در جامعه خودمان می‌افتم، قلباً غمگین و متاسف می‌شوم. این به خاطر آن است که در کشور ما به هر دلیلی که شما نگاه کنید، باید کتاب اقلاد ده برابر این میزان، رواج و توسعه و حضور داشته باشد. اگر به دلیل پرچمداری تفکر اسلامی و حاکمیت اسلام به حساب بیاورید، این معنا صدق می‌کند، چون اسلام به کتاب خواندن و نوشتن، خیلی اهمیت می‌دهد. اگر هر منصفی به بیانات نبی مکرم اسلام و ائمه (علیهم السلام) و پیشوایان اسلام نگاه کند و ببیند که اینها در چه زمانی به کتاب و کتابخوانی دعوت می‌کردند و فرا می‌خواندند، همه افسانه‌ها از ذهنش شسته خواهد شد و خواهد فهمید که دشمنان اسلام جز این نداشتند که افسانه‌های کتاب‌سوزی و کتاب ستیزی را بر سر زبان‌ها بیندازند، چون اسلام پرچمدار کتابخوانی است». همچنین یکی از دغدغه‌های مقام معظم رهبری در خصوص رواج فرهنگ کتابخوانی در جامعه این است که در کشور ما آن مقدار که شأن این جامعه اقتضا می‌کند، کتاب رواج ندارد و تاکید می‌کنند: «جامعه ما اساساً جامعه‌ای پخته و بالغ شده است؛ یک جامعه ابتدایی و بدوی نیست. مردم ما باید بیش از این با کتاب آشنا باشند.» به امید اینکه سعی همه ما بر این باشد که به فرمایشات ایشان عمل کنیم.

منابع

۱. باباشمس، آرزو؛ صالحی امیری، سید رضا و عزیزآبادی فراهانی، فاطمه (۱۳۹۶). ارائه الگوی مطلوب توسعه فرهنگی در کتابخانه ملی، مجله مدیریت فرهنگی، سال یازدهم، شماره ۳۵ و ۳۶، ص. ۱ - ۲۱.
۲. پایگاه خبری و اطلاع‌رسانی معاونت فرهنگی و دانشجویی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (۱۳۹۵). تأثیر سرانه مطالعه در توسعه و فرهنگ یک کشور، قابل بازیابی در: <https://www.mefda.ir/news/9765>
۳. حجازی، بنفشه (۱۳۷۹). ادبیات کودکان و نوجوانان: ویژگی‌ها و جنبه‌ها. تهران: روشنگران و مطالعات زنان.
۴. خبرگزاری دانشجویان ایران: ایسنا (۱۳۹۹). چگونه به مطالعه علاقمند شویم؟، قابل بازیابی در: <https://www.isna.ir/news/99082517173>
۵. رضایی، مهسا (۱۳۹۰). کتاب و کتابخوانی در اوقات فراغت، قابل بازیابی در: <https://tebyan.net/newindex.aspx/comment/weblog/1390/01/webservices/staticcontents/staticcontents.aspx/index.aspx?pid=171991>

۶. زارعی، عیسی (۱۳۹۲). رسانه ملی و فرهنگ کتابخوانی. قم: مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، چاپ اول.
۷. سایت تحلیلی خبری عصر ایران (۱۳۹۵). مطالعه چه فوایدی برای ما دارد، قابل بازیابی در: asriran.com/0025z1
۸. عزیزی، غفار (۱۳۹۲). نقش کتاب در توسعه فرهنگ جامعه، روزنامه آراز آذربایجان، چهارشنبه ۲۹ آبان ۱۳۹۲.
۹. مرادی، نورالله (۱۳۶۹). نقش کتاب در توسعه فرهنگی. مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، شماره ۱، ص. ۳۹ - ۵۳.
۱۰. مشرق نیوز (۱۳۹۳). نقش مطالعه در ارتقای سطح فرهنگ، قابل بازیابی در: <https://www.mashreghnews.ir/362775>
۱۱. واحد تألیف اداره پژوهش (۱۳۹۲). اهمیت کتاب و کتابخوانی در رشد جوامع، ماهنامه علمی تخصصی صدای جمهوری اسلامی ایران، سال یازدهم، شماره ۶۹، ص. ۱۷۸ - ۱۸۰.
۱۲. همائی، مهدی و اشرفی ریزی، حسین (۱۳۹۲). بررسی راهکارهای ترویج فرهنگ مطالعه و کتابخوانی. ماهنامه علمی تخصصی صدای جمهوری اسلامی ایران، سال یازدهم، شماره ۶۹، ص. ۴۲ - ۵۴.
۱۳. یعقوبی راد، فرزانه؛ کاوسی، اسمعیل و رشیدپور، علی (۱۳۹۴). بررسی عوامل مؤثر بر ارتقای فرهنگ کتابخوانی در میان دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه منطقه ۵ شهر تهران، فصلنامه خانواده و پژوهش، شماره ۲۶، ص. ۸۷ - ۱۰۶.
۱۴. یغمایی، جواد و خندان، محمد (۱۳۸۳). کودک و مطالعه. تهران: نشر کتابدار.